

שיעור 4: מוגבלות בתקשורת

הרעיון:

נתבונן באופן שבו אנשים עם מוגבלויות מוצגים בתקשורת ונבטא את דעתנו על הנושא באמצעות כתיבת מכתב רשמי.

משך:

45 דקות.

מטרות:

- להפוך מודעים וביקורתיים כלפי האופן שבו אנשים עם מוגבלויות מוצגים בכלי התקשורת.
- להניע לנקיטת עמדה בנוגע ליחס כלפי אנשים עם מוגבלויות בישראל.
- להוביל את התלמידים לכתוב מכתב לאדם כלשהו, במטרה לשפר את היחס כלפי אנשים עם מוגבלויות.

ציוד וחומרים:

- דף לתלמידים: מוגבלות בתקשורת (כמספר התלמידים).
- דף לכתיבת מכתב רשמי (כמספר התלמידים).
- מחשבים עם גישה לאינטרנט.
- כחלופה למחשבים: מבחר עיתוני היום.
- אופציונלי: טושים, צבעים ומדבקות לקישוט המכתבים.

הערה: מומלץ לקיים את השיעור בחדר מחשבים.

הנחיות למורים:

התקשורת יכולה להשפיע עמוקות על דעת הקהל ולבסס נורמות חברתיות. ואולם, יש מקרים שבהם התקשורת בוחרת להציג ולהדגיש רק סיפורים מסוימים ומקרים מסוימים, המושפעים מדעתו של הכתב או מהרצון של העיתון להימכר ולהיות פופולארי. קל יותר להיות פופולארי על ידי הצגה פשוטה ופעמים רבות שטחית וסנסציונית של האירועים המסוקרים, במטרה למכור כמה שיותר עיתונים או להשיג רייטינג יותר גבוה.

התקשורת בישראל נותנת במה לאנשים עם מוגבלויות, במידה מוגבלת. לעיתים, אנשים עם מוגבלויות אינם מוצגים כראוי, אלא במונחים סטראוטיפיים, כאובייקטים הראויים לרחמים, כקורבנות חסרי אונים, או כגיבורים שהצלילו למרות המוגבלות שלהם. פעמים רבות, כתבות מתמקדות במוגבלות של האדם, במקום להציג את האדם כשלם, ותוך התעלמות מהכישורים והתפקידים האחרים שלו.

השיעור יגביר את המודעות לאופן הצגת אנשים עם מוגבלויות בתקשורת, שמהווה מראה לדימוי שלהם בחברה. מתוך כך, השיעור יניע את התלמידים לפעול למען יחס שוויוני ומכבד כלפי אנשים עם מוגבלויות.

2. משימה בזוגות: מה קורא בתקשורת? (20 דקות)

א. נסביר: אנשים עם מוגבלויות כמעט ולא מופיעים בתקשורת, וכשהם מופיעים, הייצוג שלהם לא תמיד מחמיא. בתרגיל הבא נבדוק איך אנשים עם מוגבלויות מוצגים בעיתונות הישראלית.

נשאל: מה דעתכם, איך אפשר להציג אנשים עם מוגבלויות באור חיובי? ובאור שלילי? (נבקש דוגמאות)

דוגמאות ליחס שלילי כלפי אנשים עם מוגבלויות - הצגה של האדם עם המוגבלות כחולה, כבעל גוף מעוות, כחסר יכולת, כתלוי באחרים, כלא נורמאלי, כפחות ערך. יחס שלילי יכול להשתקף גם בשפה, לדוגמא: "אדם המרותק לכסא גלגלים" במקום "אדם שמשמש בכסא גלגלים", "אדם שסובל מפיגור" במקום "אדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית".

דוגמאות ליחס חיובי כלפי אנשים עם מוגבלויות - הצגה כוללת של האדם, לא רק של המוגבלות שלו, שתראה את האדם כחלק מהחברה ולא כישות נפרדת ממנה. חשוב שהשפה והתמונות בכתבה יהיו מחמיאים, יבטאו את הערך והתרומה של האדם - ולא ינציחו סטראוטיפים שליליים.

ב. מתחלקים לזוגות. מחלקים לתלמידים את הדפים "מוגבלות בתקשורת".

ג. התלמידים בוחרים 3 כתבות בנוגע לאנשים עם מוגבלויות מתוך ספריית הכתבות של תיקון עולם או מחיפוש ברחבי הרשת, ועונים על השאלות בדפים לתלמידים לגבי כל אחת מהן.

להלן הקישור לספריית הכתבות של תיקון עולם: <https://goo.gl/fZqrXo>

ד. במליאה, התלמידים משתפים בדוגמאות שמצאו ובתובנות שלהם מהמשימה.

ה. נשאל:

- אם היה מגיע חיזר ולומד על אנשים עם מוגבלויות רק דרך הכתבות שמצאתם, מה הוא היה חושב עליהם?
- אילו הייתם עורכי עיתון, אילו כתבות על אנשים עם מוגבלויות הייתם מפרסמים? מדוע?

חלופה: אם אין לכם גישה לאינטרנט, תוכלו לבצע את התרגיל בעזרת עיתוני היום. כדאי לעבור קודם לכן על העיתונים שאתם מבקשים לחלק, ולוודא כי אכן קיימות בכולם כתבות על אנשים עם מוגבלויות. רצוי לאסוף עיתונים כמה שבועות לפני הפעילות.

3. כותבים מכתב (20 דקות)

א. התלמידים בוחרים דמות ממשית שאליה היו רוצים לשלוח מכתב, לדוגמה:

- דמות שהוזכרה בכתבה שקראו.
- אחד האנשים שפגשו במסגרת מיזם תיקון עולם.
- דמות עם מוגבלות שהכירו בפייסבוק.
- עורך העיתון.
- ראש העיר.

² להרחבה, ראו: קמה, ע. 2015. "דימויים פוצעים: ייצוגי אנשים עם לקויות בתקשורת". אצל מ. חובב, א. דובדבני וק. פלדמן (עורכים). מהדרה להכלה: החיים בקהילה של אנשים עם מוגבלויות בישראל. עמ' 213-181. ירושלים: כרמל.

ב. כותבים לדמות שנבחרה מכתב, שמטרתו לשפר את היחס כלפי אנשים עם מוגבלויות בקהילה.
*אפשר למצוא את כתובת האדם באינטרנט ולשלוח את המכתב באופן ממשי.

ג. מצלמים את המכתב ושולחים לתיקון עולם: tikun.olam@aleh-israel.org

4. סיכום (3 דקות)

היום חקרנו את הייצוג של אנשים עם מוגבלויות בתקשורת. ראינו, שלפעמים אנשים עם מוגבלויות מוצגים כמסכנים, ופעמים רבות, כשאדם עם מוגבלות עולה לכותרות, המוגבלות שלו - כלומר השונות שלו - מקבלת את הפוקוס. אנשים עם מוגבלויות הם אנשים בדיוק כמונו ומן הראוי שהייצוג שלהם בתקשורת יהיה כמו של אנשים אחרים. נבקש מהתלמידים לשתף מה הם לוקחים איתם מהשיעור היום.

דף לתלמידים: מוגבלות בתקשורת

1. בחרו 3 כתבות שעוסקות באנשים עם מוגבלות. תוכלו להיעזר בספריית הכתבות של תיקון עולם.

2. ענו על השאלות הבאות לגבי כל אחת מהכתבות.

כתבה 1

כותרת הכתבה: _____

למה לדעתכם בחרו לפרסם את הכתבה הזאת?

אם אדם עם מוגבלות היה קורא את הכתבה, איך הוא היה מרגיש?
האם הוא היה חושב שאנשים עם מוגבלויות מוצגים באופן חיובי או שלילי?

האם הכתבה מבטאת דעות קדומות על אנשים עם מוגבלות? (תנו דוגמאות)

מה הייתם משנים בכתבה, אם בכלל, כדי להציג אנשים עם מוגבלויות באור חיובי יותר?
(שימו לב לשפה, לתמונה ולתוכן שבחרים להדגיש)

כתבה 2

כותרת הכתבה: _____

למה לדעתכם בחרו לפרסם את הכתבה הזאת?

אם אדם עם מוגבלות היה קורא את הכתבה, איך הוא היה מרגיש?
האם הוא היה חושב שאנשים עם מוגבלויות מוצגים באופן חיובי או שלילי?

האם הכתבה מבטאת דעות קדומות על אנשים עם מוגבלות? (תנו דוגמאות)

מה הייתם משנים בכתבה, אם בכלל, כדי להציג אנשים עם מוגבלויות באור חיובי יותר?
(שימו לב לשפה, לתמונה ולתוכן שבחרים להדגיש)

כתבה 3

כותרת הכתבה:

למה לדעתכם בחרו לפרסם את הכתבה הזאת?

אם אדם עם מוגבלות היה קורא את הכתבה, איך הוא היה מרגיש?
האם הוא היה חושב שאנשים עם מוגבלויות מוצגים באופן חיובי או שלילי?

האם הכתבה מבטאת דעות קדומות על אנשים עם מוגבלות? (תנו דוגמאות)

מה הייתם משנים בכתבה, אם בכלל, כדי להציג אנשים עם מוגבלויות באור חיובי יותר?
(שימו לב לשפה, לתמונה ולתוכן שבחרים להדגיש)

לסיכום

איך, לדעתכם, אפשר לשפר את הייצוג של אנשים עם מוגבלויות בתקשורת בישראל?

דף לכתיבת מכתב רשמי

___/___/___

לכבוד:

כתובת:

הנידון: _____

שלום,

בברכה,
